

VERBINDING EN HERSTELGERICHT WERKEN IN ENGELSE *RESTORATIVE SCHOOLS*

In dit artikel maken we kennis met enkele voorbeelden van goede praktijk op het vlak van verbindend schoolklimaat en herstelgericht werken in Engelse scholen. Wat zijn de succesfactoren en kunnen we bepaalde zaken ook in Vlaanderen toepassen? Een boeiende ontdekkingstocht door de klaslokalen van drie scholen die in Engeland als voorbeeldscholen beschouwd worden.

Tijdens de krokusvakantie trok ik samen met collega Yannick Noppe (pedagogisch begeleider in regio Mechelen-Brussel), Maria Beerten (hergo¹)-moderator en pionier op het vlak van herstelgericht werken), Kim Wezenbeek (directeur in Stella Maris in Merksem) en Anouk Vroemans (leerlingenbegeleidster in Pius X in Antwerpen) naar Engeland. Het doel van ons studiebezoek was inspiratie en kennis opdoen in scholen die onder andere door hun inzet op verbindend en herstelgericht schoolklimaat van de OFFSTED, de Engelse benaming voor doorlichting, al enkele schooljaren na elkaar een "uitmuntend" krijgen. Concreet wil dat zeggen dat ze als voorbeeldschool gelden voor andere scholen in Engeland met betrekking tot excellent inhoudelijk onderwijs en leerlingenbegeleiding. Op hun beurt worden ze ondersteund door het 'National Centre for Restorative Approaches in Youth and Community Settings' met aan het hoofd Belinda Hopkins, die ook in Vlaanderen bekend is.

We bezochten tijdens onze studiereis deze *restorative* of herstelgerichte scholen:

- Camden Learning Centre, een school voor drop-outs (www.ccfl.camden.sch.uk)
- Grey Court School, Richmond on Thames, een grote openbare secundaire school, (www.greycourt.richmond.sch.uk)
- Iffley Academy Oxford, een inclusieve school – vooral voor leerlingen met een autismespectrumstoornis (<https://iffleyacademy.co.uk>)

Camden Learning Centre

Onze roadtrip startte in Camden, een wijk in Londen, in een school voor leerlingen van 11 tot 16 jaar die uit de boot dreigen te vallen. Kirsti Byrne en haar team verwelkomden ons met veel enthousiasme. Voor het team is het belangrijk dat elke leerling en volwassene werkt aan het verhogen van het eigen potentieel, zelfs als de persoonlijke uitdagingen moeilijk zijn en schoollopen geen evidentie is.

Volgende waarden staan centraal in deze school:

- Iedereen in de schoolgemeenschap is belangrijk en wordt aanvaard, ondersteund en gevierd.
- De belangrijkste uitgangspunten zijn onderwijs voor elke leerling en het plannen van

gepersonaliseerde trajecten die elke leerling voorbereiden op een succesvolle toekomst.

- Leerlingen leren om voor hun gemeenschap te zorgen en een positieve bijdrage te leveren aan de wereld.

Het raamwerk biedt strategieën aan om leerlingen bewuster te leren omgaan met hun emoties en impulsen.

Het Camden Learning Centre werkt met alternatieve trajecten op maat voor leerlingen van 11 tot 16 jaar die ingeschreven zijn in een andere secundaire school in Camden, maar daar uit de boot dreigen te vallen. Die leerlingen hebben baat bij een alternatief onderwijstraject en leren in een andere omgeving. Ze komen gedurende maximaal één schooljaar naar het centrum. Ondertussen blijven ze zoveel als mogelijk ingeschreven in hun eigen school of zoekt het centrum, voor leerlingen die definitief uitgesloten worden, mee naar een nieuwe school.

De leraren zetten sterk in op praktische vaardigheden bij hun leerlingen om zo in de toekomst toegang tot een werkplek mogelijk te maken. Het is van enorm belang dat de leerlingen onderwijssucces kunnen ervaren en dat hun resultaten verbeteren, zodat ze succesvol kunnen doorstromen naar het vervolgonderwijs of naar een werkplek.

De leraren werken in kleine klasgroepen en bouwen heel sterk aan een positief klasklimaat om tot leren te kunnen komen. In elk 'thuislokaal' hangt een *celebration board*. Dat zijn klasafspraken die ze elk trimester samen opstellen tijdens een cirkelgesprek. Wekelijks stellen ze een doel voor de klasgroep. Regelmatig wordt er herhaald hoe je samen ergens geraakt en welk gedrag daarvoor belangrijk is. Wanneer er conflicten ontstaan of een leerling maakt het iemand moeilijk, krijgt hij kansen om het weer goed te maken. Belangrijk daarbij is dat het initiatief door de leerling zelf wordt genomen. Men beschouwt de groep als een echte leergroep. ▶

Iedere leerling heeft er ook een persoonlijke begeleider, die de leerling volgt gedurende de tijd die hij doorbrengt in het centrum. Zo ervaart elke leerling ondersteuning en dat zowel tijdens het leren als wanneer het minder goed gaat. Ook ouders worden in de mate van het mogelijke betrokken, ook al is dat geen evidentie omdat de leerlingen vaak een moeilijke thuissituatie kennen.

Om leerlingen bewust te maken van de gevoelens waarmee ze kampen en de gemoedstoestand waarin ze zich bevinden, besteden directie, leraren, leerlingenbegeleiding en ondersteuners heel veel aandacht aan het werken aan de zelfregulatie van emoties bij hun leerlingen. Dat gebeurt aan de hand van een systematische, cognitieve gedragsaanpak: de leerlingen verbeteren hun zelfregulatie door alle verschillende soorten gevoelens en de staat van alertheid die ze ervaren, te categoriseren in vier concrete gekleurde zones in een raamwerk. Dat raamwerk biedt strategieën aan om leerlingen bewuster en onafhankelijker te maken in de beheersing van hun emoties en impulsen, hun sensorische behoeften te beheersen en hun vermogen om problemen op te lossen te verbeteren. Deze vier zones - de zogenaamde *zones of regulation* - worden onderscheiden:

- De rode zone duidt op een extreem verhoogde staat van alertheid en intense emoties. Wanneer een leerling zich in de rode zone bevindt,

voelt hij bijvoorbeeld woede, boosheid ... Een leerling die zich in de rode zone bevindt, heeft geen controle meer over zichzelf of de situatie en kan zichzelf dus niet meer reguleren. Hij komt bijgevolg ook niet meer tot leren.

- De gele zone gebruikt men ook om een verhoogde staat van alertheid en verhoogde emoties te beschrijven. Een leerling kan stress, frustratie, angst, opwinding of nervositeit ervaren in de gele zone. In tegenstelling tot de rode zone ervaart hij wel meer controle, maar ook in deze zone komt een leerling slechts gedeeltelijk tot leren.
- De groene zone duidt op een rustige staat van alertheid. In de groene zone staan zaken als geluk, focus, tevredenheid en leergierigheid centraal. Het is de zone waarin leren optimaal plaatsvindt.
- De blauwe zone staat voor een lage staat van alertheid en wijst op neerslachtigheid. Men voelt zich verdrietig, moe, ziek of verveeld.

Belangrijk is dat leerlingen leren hoe ze de zone waarin ze zich bevinden, kunnen herkennen en beheren. Die herkenning gebeurt op basis van signalen uit hun omgeving, de personen om hen heen en eisen die gesteld worden. Bijvoorbeeld bij het spelen op de speelplaats, in een actief/competitief spel ervaren leerlingen vaak een verhoogde interne toestand, zoals impulsief gedrag of opwinding en bevinden ze zich in de gele zone, maar er hoeft op dat moment misschien geen regulatie van hun emoties te gebeuren. In elk lokaal is er een afbeelding terug te vinden van het raamwerk.

Het Camden Learning Centre is niet de enige school die op dat raamwerk inzet. Ook de volgende school waar we op bezoek gingen, maakt er in haar werking gebruik van.

Handleiding en spel bij deze methodiek. We maakten daarvan een volledige vertaling naar het Nederlands. Het boek is niet enkel beschrijvend, maar ook het nodige materiaal, de stappen en de lessen voor de leraar zijn erin opgenomen.

Grey Court School

Grey Court School is een grote secundaire school die destijds haar deuren moest sluiten wegens kleine criminaliteit en moeilijk leerlingengedrag, waardoor het onmogelijk werd nog les te geven. Vandaag staat Grey Court School bekend om haar hoogstaande kwaliteit en de zorg, de begeleiding en de ondersteuning die men aan leerlingen biedt. We gaan dieper in op de leerlingenbegeleiding.

De school biedt een sterk netwerk van zorg aan met als belangrijkste doel het welbevinden op school te verhogen. Leerlingen die zich gelukkig en veilig voelen, zijn ook in staat te leren. Van cruciaal belang is het bevorderen van kwaliteitsvolle relaties tussen leerlingen, hun leeftijdsgenoten en het personeel. Daardoor kan iedereen een gevoel van trots ervaren over de school, de gemeenschap en hoe die zich ontwikkelt. De school zet erg in op een verbindend schoolklimaat en het gebruik van herstelgerichte praktijken bij grensoverschrijdend gedrag.

Leerlingenbegeleiding in deze school begint bij de leraren die het allerbelangrijkste dagelijkse contact met de leerlingen verzorgen. Elke leraar heeft een vaste groep leerlingen die hij gedurende zes schooljaren volgt. Elke ochtend heeft de leraar een ontmoeting van twintig minuten met die leerlingen. Daarna gaan de leerlingen naar hun klas en gaat de leraar ook zijn eigen weg. De klas heeft niet noodzakelijk les van die leraar. Die groepsleraren houden, samen met hun andere collega's, toezicht op aanwezigheid, stiptheid en gedrag en helpen er in het algemeen toe bij te dragen dat leerlingen gelukkig zijn en vorderingen maken op school. Zo'n leraar is ook het eerste aanspreekpunt voor ouders.

Wanneer er tijdens de les iets misloopt, gebruiken leraren een reflectiekaart. Dat is een kaart die de leerling in kwestie aangeboden krijgt om even na te denken wat er is gebeurd, hoe hij zich bij de situatie voelt, hoe de anderen zich mogelijk voelen en wat er nodig is om de situatie op te lossen. Soms mag de leerling even buiten de klas in de gang gaan staan om tot rust te komen en erover na te denken. De leraar geeft ondertussen verder les en komt na een vijftal minuten terug bij de leerling om

te vragen of het zal lukken opnieuw in te pikken (hij verwijst dan naar de uitkomst van de reflectiekaart).

Leerlingen leren om voor hun gemeenschap te zorgen en een positieve bijdrage te leveren aan de wereld.

De *Student Support Officers* (SSO's) of leerlingenbegeleiders zorgen voor een volgende stap in de leerlingenondersteuning. De leerlingenbegeleiders zijn zeer ervaren in het omgaan met complexere zaken als gezondheid, veiligheid, gedrag en welbevinden van de leerlingen. Ze werken nauw samen met leraren, andere personeelsleden, leerlingen en ouders. Daarnaast vervullen ze ook een draaischijffunctie naar externe organisaties. Ze staan in voor onder andere deze zaken:

- het oplossen van conflicten via herstelgerichte werkvormen tussen leerlingen, personeel of ouders;
- een-op-een-ondersteuning van leerlingen;
- organisatie van zes weken durende 'veerkrachtprogramma's om het gevoel van eigenwaarde en de sociale vaardigheden in de klas te vergroten;
- monitoring van rapporten en opvolgen van studieresultaten;
- verwijzingen naar gerichte jongerenondersteuning;
- verwijzingen naar adviseurs ter plaatse;
- verwijzingen naar individuele leermentoren;
- ...

Ten slotte zijn er nog de *Phase leaders*. Zij houden toezicht op elke fase van ondersteuning die hierboven is beschreven. Ze werken nauw samen met de SSO's. *Phase leaders* richten zich op het verzekeren van individuele, academische competenties door middel van nauwgezette monitoring van het gedrag, de aanwezigheid en de voortgang van leerlingen en de implementatie van geïndividualiseerde studie-ondersteuningsprogramma's. ▶

Het uitgebreide netwerk van zorg, begeleiding en ondersteuning in Grey Court wordt in elke graad opgevolgd door een 'senior leraar'. Hij houdt het overzicht over alle interventies die het ondersteuningsteam uitvoert om ervoor te zorgen dat alle belemmeringen en obstakels die leerlingen ervaren op het gebied van leren en welbevinden zoveel als mogelijk en in samenwerking met alle betrokkenen worden weggenomen.

Iffley Academy Oxford

De laatste school die we bezochten, was een secundaire school voor leerlingen met een beperking die niet in een gewone school terecht kunnen. In Iffley Academy lopen veel jongeren met een autismespectrumstoornis school. We werden er ontvangen door een enthousiaste directeur en zijn leerlingenbegeleidster. Ook hier bezochten we klassen en namen we deel aan lesactiviteiten. Wat ons er vooral opviel, was de strikte structuur die overal werd gehandhaafd en zelfs heel voelbaar was tijdens het gesprek met de directie.

Elke dag begint in Iffley Academy met een kort welkomstmoment waarbij alle leerlingen en het personeel aanwezig zijn (rond de 150 personen). Tijdens dat moment overloopt een leraar of een ander personeelslid de planning van de week en worden er ook leerlingen in de bloemetjes gezet. Daarbij speelt een element van beloning en concurrentie (?) tussen leerlingen. Waar het Vlaamse onderwijs het veeleer normaal vindt dat leerlingen extra hun best doen, beleefd zijn en complimentjes geven aan elkaar, worden leerlingen

daarvoor in deze school extra beloond. Misschien heeft het te maken met onze bescheiden natuur dat we daar eerder terughoudend tegenover staan? Leerlingen schitterden echter wel op het moment dat ze naar voren werden geroepen ...

De Iffley Academy is een van de eerste scholen in Engeland die de principes van verbindend en herstelgericht schoolklimaat invoerden. Volgende principes staan centraal in de school:

- leerlingen luisteren naar de mening van anderen en waarderen die;
- leerlingen nemen de verantwoordelijkheid voor hun daden en zoeken zelf naar oplossingen.

Leraren en leerlingen werken aan verbinding door elke les te beginnen met een proactieve cirkel en het bespreken van de gevoelens van leerlingen en leraren via de vragen "Hoe zit je erbij vandaag?" en "Wat wil je delen?". In sommige klassen hangt ook een gevoelsthermometer waarop leerlingen hun temperatuur aanduiden en daarbij meer uitleg kunnen geven. Uiteraard gebeurt dat alles altijd op vrijwillige basis.

Leerlingen en medewerkers zijn vertrouwd met het oplossen van problemen op een herstellende manier en gebruiken instinctief herstellende taal en strategieën, wanneer ze worden geconfronteerd met conflicten, pesten en onvriendelijke woorden. De school traint de personeelsgroep in het gebruik van herstellende methodieken en faciliteert 'herstelcirkels', waarbij leerlingen hun gevoelens uiten, hun verantwoordelijkheid nemen voor hun acties en nadenken over de impact van hun acties op anderen.

In de visie van de school is het oefenen van verbindende en herstelgerichte werkvormen inherent aan het aandacht hebben voor anderen en het erkennen dat iedereen een uniek en gewaardeerd perspectief heeft.

Directie en leraren zijn ervan overtuigd dat het werken met honden voor leerlingen veel voordelen biedt, waaronder het opbouwen van zelfvertrouwen en zelfrespect. Leerlingen kunnen, vergezeld door een volwassene, een hond uitlaten op het schoolterrein of een paar minuten bij een hond zitten in een rustige ruimte.

Leerlingen kunnen op geen enkele manier falen in hun relatie met de honden: de honden oordelen of veroordelen niet en bieden onvoorwaardelijke genegenheid. Leerlingen leren de principes van goed huisdierbezit en krijgen een verantwoordelijkheidsgevoel door hun contact met de honden.

In september 2017 werd het harde werk van de Iffley Academy erkend door de *Restorative Justice Council* en ontving de school het *Restorative Justice Quality Mark*, waarmee ze de eerste school voor het buitengewoon onderwijs in Engeland is die die prijs in de wacht heeft gesleept.

Vertrouwen als basisvoorwaarde voor een succesvolle implementatie

Ons bezoek aan Engeland leerde ons deze zaken met betrekking tot de implementatie van verbindend schoolklimaat en herstelgericht werken:

- Het proces start bij een sterke directeur, in verbindend leiderschap, die vanuit een sterke visie met enkelen de processen uitwerkt en ze deelt met zijn personeel. Zij zijn de rolmodellen. Daarna is het hard werken met alle betrokkenen om dag in dag uit die visie in de praktijk om te zetten.
- Ondersteun je visie en maak je beleid zichtbaar aan de hand van pictogrammen, posters, tekeningen ...

- Het systeem van de zones van zelfregulatie is een echte eyeopener.
- In Engeland kent men ook een lerarentekort, maar in tegenstelling tot Vlaanderen kunnen positieve functioneringsgesprekken tot loonsverhoging leiden. Verbindend en herstelgericht werken is een cruciaal onderdeel van de functioneringsgesprekken in deze scholen. Indien een personeelslid niet voldoet, kan ontslag volgen.
- Het vraagt veel vertrouwen tussen personeelsleden en leerlingen om de visie dag in dag uit in de praktijk te brengen.
- Om scholen in dat proces te begeleiden, zijn heel veel vorming en coaching nodig, van directie tot het onderhoudspersoneel. Daarvoor maakt men gebruik van vormingen en ondersteuning door een erkend centrum voor verbindend en herstelgericht werken.
- In elke school ontmoetten we gelukkige leraren en leerlingen, stress was niet of weinig zichtbaar!

Katrien Bressers

katrien.bressers@katholiekonderwijs.vlaanderen
Pedagogisch begeleider Dienst Lerenden en moderator

Maria Beerten

Moderator Herstelgericht Groepsoverleg

Yannick Noppe

Pedagogisch begeleider regio Mechelen-Brussel

EINDNOTEN

1. Hergo staat voor HERstelgericht GroepsOverleg